

Návrat ekonomické suverenity je zásadní pro udržení demokracie. Globalisté versus národovci

- CZ24 News | 16. dubna 2020

Ilona Švihlíková a Miroslav Tejkl píšou o tom, proč je návrat ekonomické suverenity zásadní pro demokracii a jak pandemie otevřela okno příležitosti ke změně.

Obě velké názorové skupiny, kterým po zjednodušení budeme říkat „*globalisté*“ a „*národovci*“ se pochopitelně dnes, v „*časech koronaviru*“, prostě neubrání, aby současnou pandemií nepoužili k potvrzování svých předem vytvořených pozic.

„*Národovcům*“ současná situace umožnila dštít síru a oheň na Evropskou unii a na zmatená i protichůdná vyjádření jejích protagonistů. Stačí se podívat na předsedkyni Komise, která protestuje proti uzavírání hranic a pak natáčí video s tím, jak si správně umýt ruce. Ukazují na pádných příkladech, že jsou to jednotlivé státy, které skutečně konají a na spontánní iniciativu a solidaritu v národních společenstvích.

Zároveň se dovolávají postojů mnohých ekonomů, kteří se vyjadřují kriticky o superdlouhých globálních dodavatelsko-odběratelských řetězcích (a v protipohybu peněžních tocích) a volají po jejich zkrácení, po robustní, odolné a bezpečnější národní ekonomice, kde to je jen trochu technicky možné, a po návratu beztak čím dál víc automatizovaného průmyslu do původních zemí (takže ubývá nutnost kalkulovat s levnější pracovní silou).

Rovněž média silně kritická k „*národovcům*“ nebo autoři s názory od nich na hony vzdálenými, píšou dnes jinak, než jsme od nich byli zvyklí.

Například Tomáš Lindner v článku „*Epidemie otevřeného světa*“ z týdeníku *Respekt* č. 12/2020 píše:

„... Rostoucí propojenost lidstva podle původem jihoafrického vědce Iana Goldina umožňuje nebývalým tempem šířit nejen globální kulturu a zboží, ale i systémová rizika jako jsou infekční choroby, zda a jak se vlivem pandemie tato globalizace promění .... A teď se tedy přidal koronavirus, který narušuje složité globální řetězce. Do budoucna budou muset asi velké firmy rozdělit výrobu do více míst a zemí a zvýšit tak svou odolnost vůči nepředvídatelným šokům ...“

Jan Macháček v sobotních *Lidových novinách* ze 14. března 2020 zase píše v článku „*Než se svět vrátí k normálu*“ o tom, že

„...propad akciových trhů je velký a nebere konce, a pokud se trhy na pár dní vzpamatují, nemusí to znamenat návrat k normálu, pád může začít znovu ...“

a připomíná, že to takto „*na pokračování*“ bylo i v roce 1929, ale vlastně i v roce 2008. Dál pak tvrdí, že to postihne i penzijní fondy (takže fondové důchodové hospodaření závislé na zhodnocování peněz na světových trzích je čím dál riskantnější a nutnost ho pojmout jen jako doplňkové je čím dál zjevnější).

Potom Macháček pokračuje navzdory typickým mainstreamovým a neoliberálním klišé nezvykle bojovně a nekompromisně:

„Podstatné je, aby vlády daly trhům jasně najevo, že nebudou váhat pomáhat ekonomikám jak cílenou pomocí firmám (dotace, daňové prázdny), tak plošně. Maastrichtská kritéria musí nyní letět na chvíli (na chvíli?) do koše (ostatně jak jsou i dnes dodržována velkými zeměmi EU kromě Německa? – pozn. M. T.) a centrální banky nesmí vůbec váhat s monetizací dluhu (přeměna dluhu na peněžní agregát). Centrální banky musí pracovat v jednom týmu s vládami, kooperace musí být úzká (kam se podělo Velké Boží přikázání o centrální bance na vládě co nejvíc nezávislé – pozn. M. T.). Nyní není doba na žádné diskuse o schodcích či inflaci, aby se nezhroutil ekonomický model a aby se co nejdříve navrátil růst. A kdyby náhodou přišla inflace, je to něco, co umíme krotit a mnohokrát jsme si to už vyzkoušeli (kam zmizelo německé trauma z hyperinflace z počátku výmarské německé republiky? – pozn. M. T.) ...“

***

Globalisté a „eurofilové“ naopak ignorují kritiku evropských institucí i podivných vystoupení jejich protagonistů. Ti čeští globalisté nezapomínají i nyní napadat vládu, a hlavně Andreje Babiše.

Vcelku pak všichni globalisté zdůrazňují, že pandemie ukazuje vzájemnou závislost a že provázanost by měla být naopak větší a izolovanost je zhoubná.

I když naše sympatie se globalistů moc netýkají, mohli bychom říct, že svým způsobem mají trochu pravdu oba názorové proudy.

Řekli bychom to celkem rádi, ale nejde to.

Protože se obáváme, že globalistům jde o něco jiného než o to, co pandemie ukazuje na potřebě globální spolupráce dnes víc než kdy jindy.

Pokud jde o provázanost světa, ukazuje se, že důležité je na ní **horizontální sdílení - a ne nějaká vertikální globální struktura s pravomocemi jedněch vůči druhým - nebo různými vyjednávacími pozicemi**. V přímém přenosu ohledně akcí proti koronaviru vidíme, jak doslova vyskakují plamínky nápadů na různých místech - zdaleka nejen tam, kde bychom čekali obrovskou základnu a hromadu peněz.

Jde o sdílení a o snahu, aby nic nepřišlo nazmar - ať už se to zrodí v jakémkoli „koutě“ našeho pestrého světa.

Spolupráce národů nesmí záviset na vládě nadnárodních finančních skupin, která umožňuje čím dál větší vytloukání monopolních zisků. Závislost na výslovně rentních výnosech je už výslovně zhoubná.

Spolupráce národů by ale neměla být závislá ani na vládě vrchnostenských institucionálních monster, jejichž odtrženost od reality dává taková Evropská unie najevo dnes a denně. (Stačí se podívat na její výhrady vůči ČR, která (nikoliv sama) porušila “božskou mantra” volného trhu a zajistila si některé ochranné zdravotní prostředky pro sebe).

Globalisté ale, jak vidíme, nehájí žádné, natož radikální a revoluční, sdílení poznatků.

Hájí status quo, dosavadní vývoj, „bussines as usual“ .... včetně bariér duševního bohatství ...

Hájí posilování nadnárodních ekonomických a politických sil a struktur s dodáním vrchnostenských nadnárodních institucí navíc ...

... a zvýšení podřízenosti států těmto silám.

Jenže to není to, co na propojenosti světa *skutečně* potřebujeme ...

***

Ve knížce *Kapitalismus, socialismus a budoucnost* jsme se snažili sice zaměřovat hlavně na boj s moderní rentou a na náměty, jak její toky „*přeformátovat*“, tedy přesměrovat na posílení koloběhu společenského zhodnocování na úroveň a intenzitu tzv. sociálu, tedy *zhodnocovacího vzorce a formule*, která by nakonec nahradila dominantní roli soukromozhodnocovacích kapitálových procesů a udělala z nich pouze podřízený mechanismus – stejně jako kapitál kdysi potlačil dominanci feudální renty a v podobě různého nájemného z ní udělal podřízenou strukturu v systému standardního kapitalismu.

Sociál by pak znamenal zhodnocování veřejných rozpočtů podobně jako soukromý kapitál je zhodnocování dílčího, soukromého majetku – i když dnes navíc s pomocí veřejných zdrojů ...

To bylo hlavní téma knihy, nicméně na jejím konci jsme se odvážili za horizont boje s rentou a na pomyslný obzor vzdálenější budoucnosti, kde jsme vyslovili jistou prognózu budoucího možného uspořádání společenskoeconomických systémových vztahů.

Měl by to být podle nás svět, kde je sféra nerivalitních statků (těch, které předáním jinému subjektu majitele neopouštějí), skutečně maximálně propojena *sdílením*.

Cokoli povzbudivého kde vznikne (nejen léky proti koronaviru), by mělo být k dispozici kdekoli jinde, žádný nápad, žádná myšlenka, ať by se vylíhla v jakékoli hlavě kterékoli kreativní osoby na zeměkouli, by neměla přijít nazmar.

Naopak ale u rivalitních předmětů, hmotných kopií, kde předáním druhému ten první o předmět přichází, tedy u reprodukčních procesů běžných výrobků, by měla být ekonomika robustní, odolná proti křehkému charakteru vzájemné závislosti.

Měla by být co nejkratším výrobním řetězcem.

S výjimkou surovin a plodin spojených se zvláštním podnebím by veškeré zpracování mělo být co nejvíce lokální a i u těch surovin by mělo být úsilí zaměřeno co nejvíc na náhradu surovinami z místa zpracování (kompozity nejlépe z prvků, které jsou co nejvíce všude, energii sice potřebujeme např. na vznik vodíku, ale surovina je všude atd.)

Produkce by měla být co nejvíc směřována k trojrozměrnému tisku (3D), série by měly být jen střední a malé, často i na rychlozakázku a produkční centra velikosti – řekněme – velkého statku nebo malé továrny (kdysi poměrně typické).

Zdaleka ne hned, ekonomicky s rozumem, ale hlavně ... **TÍMTO SMĚREM ...**

U běžného zboží, výrobků v pravém slova smyslu (ne dálnic, ale nakonec možná i domů) by tedy šlo o lokalizaci výroby ve světě jinak co nejvíc informačně propojeném a sdíleném – ale bez zvýšené role globálních vrchnostenských struktur.

Současná krize spustila v řadě zemí “sebezáchovné” mechanismy a ukázala i rozsáhlý potenciál lokálních firem, který se ovšem za globalizace, tj. za dominance nadnárodních korporací (ovládají kolem 80 % mezinárodního obchodu), může jen obtížně projevit.

Domníváme se, že pandemie funguje jako urychlovač změn, které už byly nastartovány po Velké recesi. V této souvislosti zpravodajský server *Novinky* citova jednoho z francouzských primářů, který

uvedl, že *“pro pár šupů jsme přesunuli všechno do Číny a teď nám zbývají jen oči pro pláč.”* Inu, ono nešlo a nejde o *“pár šupů”*. Nadnárodní firmy si na dlouhých, komplexních řetězcích postavily svou velice výnosnou existenci. K ní ještě připočteme jejich intenzivní neochotu platit daně a schovávat se v daňových rájích jako je Irsko.

Obrovská dominance nadnárodních firem vychýlila moc ve prospěch těchto aktérů a daleko od národního státu. Globalisté, kteří si tak pochvalují EU, si ovšem neuvědomují, že tyto nadnárodní organizace se nestaly žádnou protiváhou nadnárodních firem, ale často jim naopak ještě uhlazují podmínky fungování tím, jak vyprazdňují ekonomickou suverenitu národního státu (a tím ohrožují samu podstatu demokracie).

Nadnárodní firmy se dostaly do pozice *“ekonomického boha”*, který určuje podobu mezinárodní dělby práce. Na jakém stupni výroby bude zapojena daná země, to totiž určuje na ní připadající přidaná hodnota - a od toho se pak odvíjí výše mezd. Mzdy představují determinant životní úrovně, pokud tedy necháme stranou efekt bohatství (tak oblíbený v anglosaských zemích, který nakonec vždy praskne spolu s danou bublinou).

***

Ekonomická suverenita je pro stát zásadní, tedy pro stát, od něhož občané očekávají, že bude zajišťovat své základní funkce - bezpečnostní i funkci tvůrce sociální koheze, ale také investora (nejen poslední instance). Ano, státy na růst moci nadnárodních firem reagovaly vytvářením integračních spolků, jako je třeba EU (koneckonců 90. léta jsou z tohoto hlediska příkladem par excellence), jenže jak ukazuje EU (a především eurozóna) tím se jen uvolnila stavidla pro neoimperální německé ambice šikovně schované za *„zdravá hospodářská pravidla.“*

Pandemie ukázala význam technologie 3D (lokální výroby na míru) spolu s volným sdílením manuálů, návodů. To je model budoucnosti, který má i svůj nezanedbatelný ekologický přínos. Zároveň ale vidíme, jak se národní státy snaží vzít si zpět svou ekonomickou suverenitu, i když se k ní dobývají například přes vyhlášení nouzového stavu. Vidíme, že JE možné, aby centrální banka spolupracovala se státem (předpokládáme, že tabu monetizace dluhu bude dříve či později také překonáno). Vidíme, že stát najednou dokáže převzít do strategického vlastnictví firmy, které jsou tradiční součástí jeho *„bytí“*, jeho existence. Není to EU, kdo koná, jsou to národní státy. Ano, ty, pro které mají globalisté jen sprosté nadávky (vždycky se ozve ječení, že *„národ je sociální konstrukt“*).

Není.

Jeho základ, etnická komunita, byla vždy historickou konstantou (viz blíže bod naší knihy *„Je ten, kdo fandí „národu“ a národnímu principu reakcionář?“* str. 324). Je zajímavé, že ekonomicky propojený svět se vznikem kapitalismu znamenal zároveň naopak rozbourání vícenárodních dynastických říší - jedné za druhou. USA jsou - více či méně - tavící kotlík, nikoli říše národních spolkových zemí jako byly Sovětský svaz a Jugoslávie (Jugoslávie je jinak samozřejmě škoda, ale sebevětší snaha Německa a spol. by nestačila, kdyby si rozpad jednotlivé etnické skupiny také a dostatečně silně (nadkriticky) nepřáli). Spolkové státy jako Německo, Brazílie či Mexiko nejsou složeny z národních republik - částečně je tomu tak snad v případě Indie. Ruská federace je stát dominantního národa s některými malými zahrnutými autonomními republikami jako Tatarstan, Tuva (Tyva), Baškortostan (Baškirie) atd. Ta jediná skutečně velká, ba ohromná autonomní republika, Jakutsko čili Sacha, je osídlena Jakuty a Rusy zhruba napůl.

Je absurdní se domnívat - jak je *„vlhkým snem“* některých globalistů - že Evropská unie by se podobnou federací národních republik stát mohla, když se každá konstrukce tohoto typu nakonec rozpadla - a to i v době jinak zrychlující se globalizace.

Krise jako je ta současná odhaluje nemilosrdně, co je robustní a co křehké. Odhaluje schopnost rychlé, spontánní lokální organizace a pomoci (šití roušek, udělej si sám – schopnost improvizace a mobilizace je naše síla, ne slabost, na to máme být pyšní, ne se za to stydět). Na druhé straně vyplavuje i kal, kal těch, které trápí, jestli záchrana nějakých starších nemocných lidí, kteří by přeci umřeli tak či tak, nebude stát příliš mnoho a nepotopí tu „jejich“ ekonomiku.

Lokální ekonomika zdola a silný stát shora (tj. ekonomická suverenita země předpokládající spolupráci vlády a centrální banky, včetně schopnosti stanovovat a vybírat daně na svém území) se nám jeví jako optimální model budoucnosti.

Nebude to snadné. Už nyní vidíme, jak stát, který jedná, představuje pro některé prototyp „oslíčku otřes se“ a místo veřejného zájmu chtějí jeho akce využít pro další dobývání renty (ideálně pro trvalé změny daňového mixu, které by oslabily sociální kohezi ve společnosti).

Nadnárodní útvary (vzpomeňme na Rakousko-Uhersko) nejsou schopné odolávat krizím, jsou nepřírozeným patvarem, který potřebuje pro udržení chodu rozsáhlou byrokracií odtrženou od přirozených aktérů jako je národ. Tyto institucionální mocenské struktury jsou schopné si ovšem vydržovat rozsáhlý aparát, onu pokellerovskou, služebnou elitu. (stačí zapnout televizi, že).

***

Návrat ekonomické suverenity je zásadní pro udržení demokracie. Stát musí mít nástroje, aby mohl reflektovat ekonomická přání a očekávání svých občanů. Pokud tyto nástroje nemá (nebo mít nechce) slouží jen jako zástěrka pro globální, nikým nikdy nevolené struktury. Demokracie, včetně té participativní, je přímo hnojivem pro lokální ekonomiku a vytváří z ní propojený, samoposilující se mechanismus. Není to žádná autarkie, je to návrat k rovnováze, k lesu, v němž nejsou jen velké stromy, (které ve vichřici padnou jako první), ale podhoubí a mech, který „drží“, když je nejhůř.

Ostatně zkušenost nás učí, co v přírodě znamená monokultura. Všichni víme, o jak nebezpečně a křehké uspořádání jde. Že se jedná o strukturu, která může snadno podlehnout pustošivému externímu zásahu (vnějšímu faktoru). A my jsme – ať se nám to líbí nebo ne – součástí přírody, a pokud jsme jen trochu normální, měli bychom si přát robustní odolnou společnost a stát vystavěný na přirozených, nikoli umělých základech, společnost, která co nejlépe vydrží externí pustošivé zásahy a epidemie (a to nejen ty biologické).

Kombinace, kterou zde popisujeme, navíc umožňuje něco, co neoliberalismus zabil – ekonomickou pluralitu. Různé postupy v národohospodářské politice, hledání cest rozvoje, nikoliv tupé „one size fits for all“, jak kázal v minulých desetiletích Mezinárodní měnový fond. Politika globalizace, v níž dominují nadnárodní korporace, vytváří zhoubnou monokulturu, není to „jeden svět“, je to „jedno zboží, jeden názor.“

My jsme ale toho názoru, že pro budoucnost je vhodnější čínské úsloví (kdysi bohužel zneužité pro odhalení neortodoxních názorů v čínské společnosti):

„Ať kvete tisíce květů, ať soupeří tisíce škol“